

Tomas Larsson, kulturredaktör, 063-161623
Annacarin Aronsson, kulturredaktör, 063-161618
Anna-Karin Perneville, nöjesredaktör, 063-161636

FILM

3D-premiär i både Järpen och Östersund

I kväll går filmtekniken in i ett nytt skede i Östersund när den animerade "Toy Story 3" som första 3D-film har premiär på Biostaden i Östersund.

Filmen har även premiär på Järpens Bio, som visat 3D sedan i våras. I gårdagens ÖP-bilaga Torsdag! föll filmrecensenten Erik Helmersson i tårar över filmen och utnämde serien som den ingår i till filmhistoriens starkaste trilogi.

KONST

Rolf visar blommor i oktober

Ingen lista är komplett. I tisdagens sammanställning över konsthösten föll en utställning i Undersåker bort. Valkände Rolf Kjellberg ställer ut fantasifulle blomstermotiv på Fjällsätra i Undersåker 2-17 oktober, främst akvareller.

Det är lika lätt att öppna ett ostron utan kniv som en advokats mun utan arvode.

BARTEN HOLYDAY

REDIGERAT AV: KICKI GUSTAFSSON

ÖP GUIDEN. Vill du lägga in ditt evenemang i guiden så gör du det på www.op.se, klicka på Kundtjänst. Liten annons med max 60 tecken kostar 99 kr/dag. En större med max 112 tecken kostar 149 kr/dag. Vid frågor eller problem, kontakta: kundtjanst@ostersundstidningar.se.

TIPSA OSS! Händer det något skoj hos dig som du tycker att vi borde skriva om? Något evenemang eller annan kultur- eller nöjeshändelse? Mejla till kultur@op.se eller noje@op.se.

27

AUGUSTI

Kerstin Ekman, som under en tid bodde i Valsjöbyn, fyller 77 år i dag. Hennes trilogi "Vargskinnet" ("Guds barmhärtighet", "Sista rompan" och "Skraplotter") blev klar 2003.

TEXTILKONST | JÄMTLAND

Unika textilskatter kan vara tillverkade av hampa

De medeltida textilskatterna Revsundslisten och Kyrkästället som denna sommar visas på länsmuseum Jämtli är upphittade i kyrkoskogar där man tidigare endast odlade hampa.

Trots det anar få att det vita mjuka trådmaterialet i vikingatextilierna kan vara vävda av fibrer från kulturväxten.

Odlingskulturen runt Storsjöbygden är gammal.

Den kalkrika marken och den ljusa sommaren var något som bönder långt tillbaka i tiden förstod var alldeles utmärkt för hamppodling.

Då som nu är det oftast odlaren själv som vet vad jorden ger bäst.

"Ma sädd bara hampen här. Nån gång var det nån, som sädd linet, men det var så arbetsamt och vax int så säkert som hampen. Skulle nån käring bums ha lin, så geck e ju köpa".

Så berättade bonden Per Olsson, född 1852 i Lockne socken.

Kulturhistoriska uppteckningar som gjordes vid sekelskiftet tyder på att hampan var det starkaste materialet till hemmets alla nödvändiga textilier. Bönderna i jämtland föredrog hampan. De flesta tyckte den var lätt att bereda och gav starka och smutsavvisande textilier vilket var viktigare än något annat i ett bondehem.

Fanns det någon som var sjuk på gården så var det fint att ligga på lakan av hampa.

I uppteckningarna framgår det inte varför, men en av hampatygets egenskaper är att den blir mycket mjuk efter en tids användning och dessutom har den en antibakteriell förmåga.

Den första svenska indikationen som arkeologerna funnit av hampa är daterad till 100 e kr.

Platsen var i en tjärn på den jämtländska Rödön.

Fyndet är en viktig upptäckt eftersom det visar att växten funnits här långt före medeltiden och därmed vet vi inte vilket som är Sveriges äldsta växtfibermaterial till textilier.

Men tydligt är att hampa har dominerat i Jämtland.

En kvarleva av odlingen är att för att få fina

VÄVNADERNA

Revsundslisten och Kyrkästället är två dubbelvävnader som upphittades i Revsunds kyrka, respektive Kyrkås gamla kyrka i Jämtland.

Vävnaderna är daterade med kol-14 metoden och visar att de tillverkats någon gång mellan 800 och 1100-talet.

Vävnaderna är mycket välbevarade och har varit föremål för många undersökningar. Det ena vävsnittet består av fårull och i det andra ett växtfibermaterial.

Fler betydelsefulla medeltida vävnader från Jämtland ingår i en textilgrupp som även består av Överhogdalsbonaderna och Marbylisten.

Det finns också en liknande bonad från Skog i Helsingland, den benämns Skogbonaden.

textiltrådar så måste fibrerna

rötas i ett vattendrag, det finns många skogstjärnar som fått sina namn uppkallade av växten.

Vid en internet-sökning på Eniro i dag finns hela tre Hamp-tjärn i landskapet.

Det är ingen tvekan om att hampan varit värdefull som en nyttigt och allmänt odlad växt.

Men den odlades inte endast till textilier, även de oljerika och nyttiga fröna har använts till olika hushållsprodukter som tvättsåpa och lampolja.

Det var på den självhushållande gården som man odlade växten. I dag kallar vi det för småskaligt jordbruk

Men numera är det i jakten på förnyelsebar energi som bönderna återigen strörför fröna på sina åkrar.

Det finns flera nyodlare av hampa i landskapet och på samma sätt som i den äldre jordbrukskulturen så är det bonden själv som inser fördelarna med växtodlingen.

– Hampan är en gröda som gör det möjligt för oss jordbrukare att ta makten över vår egen situation utan mellanhänder.

– De långa dagarna gör det möjligt för oss att odla fiberhampa som kan ge oss höga skördenivåer jämfört med regioner med mörka sommarnätter

Så säger en av de 15 jordbrukare som i Väster-norrland har odlat hampa under 2000-talet.

Nu är det EU som godkänner vilka fröer bönderna får odla och ännu finns det mycket kvar att lära innan den kan bli lönsam.

Det är bara under knappt 50 år som hamppodlingen varit försvunnen från Sverige.

Kunskapen om hampa försvann lika snabbt eftersom det i början på 1900-talet kom både syntet, bomull och andra billiga material

Kyrkästället. FOTO: JÄMTLI BILDBYRÅ

DANS

Square-, folk- och line startar också

Ingen lista är komplett. I vår presentation av höstens dansutbud saknades några arrangörer. Exempelvis har squaredansarna prova-på i Torvalla bystuga 14 september, Östersundsgillet fortsätter i sina lokaler på camping och även linedance finns i Östersund.

MUSIK

Rockar på Tingshuset

Fredag kväll drar Klubb Sam igång musikhösten på Gamla Tingshuset med en rockkväll där lokala banden Legalize Lola och Our Entry spelar. Ursprungligen var även Invasionen med Dennis Lyxzén bokade, men de har tvingats ställa in.

från kolonialländer i Asien och Afrika som konkurrerade ut våra inhemska växtfibrer.

När det gäller textilier av hampa så var en bidragande orsak till att kunskapen försvann att viktiga ord förändrades genom tiden och fick nya innebörder.

Under 1800-talet benämns enkla vävnader av växtfibrer som linne.

Tidigare användes det fornnordiska ordet lärft, vilket också betyder ett enkelt vävt tyg av växtfibrer.

Nuförtiden tänker vi genast på ett tyg av lin när vi hör ordet linne, vilket därför många gånger kan bli missvisande.

I den äldre litteraturen kan man tydligt läsa att linne är ett samlingsord och betyder alltså inte en vävnad av lin.

Exempelvis publicerade den Kungliga vetenskapsakademien skrifter om odling och annat nyttigt. Där behandlas hampa och lin likvärdigt.

Pehr Adrian Gadd skriver på 1700-talet: "Av alla växter är hampa och lin det nyttigaste. Till handeln med buldan och alla slags linnevävnader".

I Jämtland fanns också ett annat inhemskt ord för ett enkelt tyg av växtfibrer, strige, som är en alldeles egen benämning för den här sortens tyg.

Eftersom man tillverkade främst särkar och klädesplagg av strige så försköts så småningom ordet till att betyda just särkar.

Hampstrige var ett vanligt jämtländskt ord som betyder en särk av hamplärf men med den skillnaden att det vävdes av de kortare fibrerna från textilberedningen.

De långa fibrerna kallades ibland för långlin vilket syftade till både hampa och lin.

Det går alltså inte att se skillnad på brukstextilier av hampa och lin med bara ögats hjälp.

I ett bondehem under medeltiden var växterna tvungna att skördas efter att frö-

et hade mognat, dels för att använda fröna till så ny hampa nästkommande år. Men även till framställning av oljeprodukter.

Det innebar att fibrerna därför blev något grövre oavsett om det var av lin eller hampa.

Men växterna har inte konkurrerat med varandra eftersom hampan trivs i fet myllig jord, samt myrar och kärr där det finns mycket kväve.

Det gör inte linet som hellre vill ha sandblandad lerjord.

Beroende på vilken jord man hade runt sin gård så valde bonden den växt som bäst trivdes på hans jordlott.

Huruvida Revsundslisten och Kyrkästället är tillverkat i närheten av sin socken kan vi med bestämdhet inte veta.

Båda är mycket skickligt vävda och har ett stort kulturellt värde.

Att dessa blev funna i kyrkor betyder inte nödvändigtvis att de varit kyrkotextilier från början.

Eventuellt kan de ha tillhört ett bondehem i ett tidigare skede.

Det var vanligt att det skänktes bonader och takbeklådnader till kyrkorna under medeltiden.

Så om väverskorna var hemmahörande i Revsund och Kyrkås och hade odlat och berett sitt garn där – ja, då är det med all sannolikhet hampan som lyser vit i dessa textilskatter.

GIT SKOGLUND

Del av Revsundslisten. FOTO: BIRGIT JANSSON

MUSIK | ÅS

Folkmusik med oemotståndligt driv

Gunnar Stenmark, Kjell Erik Eriksson och Niklas Sundin bjöd på massage för själ och fötter när de spelade i Ås kyrka i torsdags. ÖP:s recensent kunde inte sitta still när musiken satte i gång.

FOTO: BERT CARLSSON

Massage för själ och fötter. Jumpande fötter mot golvet och folklig magi för själen var det i Ås kyrka i onsdags när tre av länets främsta spelmän bjöd på "Glamaleik".

Glama betyder glimrande och leik är spel.

Det var pipmästaren Gunnar Stenmark som tillsammans med mångsidiga spelmännen Kjell Erik Eriksson på fiol och Niklas Sundin på gitarr, pipor och munspel framförde konstfulla folklåtar.

Mest efter Offerdalspelmännen Olle och Ante Falk.

– De hade samma lärare men uppfattade låtarna så olika att det nästan blev slagsmål om bröderna skulle spela ihop. Det gjorde de aldrig vad jag vet, berättade Kjell-Erik.

Berörde starkt gjorde hans soloframförande av "By-polska" efter Olle Falk. Den omramades av sökan-

de och drömsk lek över strängarna. Däremellan styrket konst och krusiduller.

– Olle framförde den när han fick Gås-Anders-medaljen.

Olle Falk spelade manipulerad fiol med inlagd metall och smal hals. Därigenom blev klangen nästan metallisk och harpoliknande.

Oemotståndligt var också "Finpolskan" efter Erik Nirsas i Backen i Ås. Omöjligt att lyssna still. De tre spelmännen hade driv och sväng i spelet som fick höfter och bål att svänga farligt på stolarna.

Flöjtmusik efter härje-

Oemotståndligt var också "Finpolskan" efter Erik Nirsas i Backen i Ås.

BERT CARLSSON

GUIDEN

Albacken groHUSET
Café & Loppis, Lö-Sö 11-15, grohuset.se, Välkommen!

Bryggstun i Undrom
Rödön fre, lör, 13-16. Tunnbröd, antik, gammalt, nytt. Gotta fika.

Dansa Bellydance
& Bollywood v.35 må-to. För alla åldrar i Östersund, Brunflo, Lit 0730-555403 www.bellybloggen.blogspot.com

Fjällfisk
Vi serverar fjällfisk och husman till och med 3 sept. Ring gärna och beställ. Anjans Fjällstion Tel 0647-82017

Frejas Bakeri
Denna vecka har vi stängt för utbildning

GALLERI M, S-VIK
Lördagen den 4:e september, klockan 13-16, vernissage med Elin Ståhl - keramisk skulptur. Välkommen!

Gaupa Hantverk
Hjärtan, järntråd o älgshit. Ove Hedenström ställer ut i aug.

Gillhov lördag
Loppis och café där det serveras väfflor.

Gårdsloppis 29aug!
Kom å kika, skynda fynda!!! Splintvägen 12, ovanför Torvalla centrum, Kl. 10-15. Billigt fika finns. Välkomna!!

Gåxsjö kakaoklubb
Karin Lindholm kåserar om diskussionsklubben för omvärldsanalys bildad 1905. Fre 27/8 19 Stiernas häbre, Fika

Hantverkarsboden
i Rönningberg har oftast öppet! Info: 070-3737626

Huså Herrgård
Servering, Vernissage, Helg 11-18. Vard. 11-15. 070-5711166.

Huså Mineralmuseum
och Gruvmuseum, Helger 11-18. Vardagar 11-15. 070-5711166.

Jämtinas Havtorn
Gårdsbutiken i Slandrom öppen varje dag 12-17. 063-37073

Kaxås Bygddegård
Trio X & Bengän Jansson Fredag 27/8 kl. 19.30

Kyrkås hembygdsgård
Väfflor serveras lördagen och söndagen 28/8-29/8 kl 11-16.

Lockne hembygdsgård
Marknad i hembygdsgården löfsåsen Söndag 29-augusti mellan kl 11-15, med knallar o serv. Välkomna

Loppis i Öpe
Lö-Sön 28-29 Aug Servering kl.11-16 Tel 063-35410

Prova på Zumba fitness
Träning m. latinamerikansk musik. Stortorget 28/8 12-13.

Tidlösa Ting
Lena Linderholms konst och keramik i Vålbacken, 16 km från Östersund. Öppet lör och sön 11-15. Fika. 070-3723706

Trädgårdscafé 29/8, 12-16
Eko-fika, Eko-grönt och Eko-Loppis. Solskatten, Öneslingan 4

Trädgårdsmarknad
Stocke Litt, 27. aug. 12-18 samt föreläsningar 9-11.30 anmalan och info. Cilla 070-690 23 93.

Växthuscafé
Havtornsbakelser hos Jämtinas Havtorn i Slandrom. Söndag 22 och 29 aug. Helt stängt för skörd och sen v 35-40.